

the dependence of human health and the duration of its life from the quality of products and the State of the natural environment. Found that on the consumer market are present insufficient quality of goods and among the population can be traced fairly low level of culture of consumption of food that is low awareness about healthy lifestyles and consumption of ecological safe and useful for the human body. It is proved that for the production of high-quality food should be to develop the agricultural sector of the economy.

Underlines that among the areas ensuring the production of ecological safe products is the production of organic products. In the area of farmland occupied under cultivation of organic products Ukraine ranked 20 in the world among more than a hundred countries. The total area of organic farmland in Ukraine for 2002-2015. increased in 2.5 times and the number of farms that produce organic products, rose almost 7 seven times. Already imported Ukrainian organic products undergo quite successfully the certification of foreign agencies, which use the various appraisal system. Organic farming is extremely necessary because its implementation would ensure the organization of reproduction of land resources by improving their environmental performance, increase the productivity of agricultural land and filling the market of organic products of the agrarian sector of the economy.

Resolving questions about the food and the production of ecological safe and useful products requires hard control of the State and the State of the natural environment, and for the production of quality food products. Also, in turn, the State must take care, however, and to the population were available ecological safe and quality food, because a healthy nation is a strong country.

Keywords: food security, hunger, ecological safe and useful products, human health, life expectancy, organic products.

Дата надходження до редакції: 25.03.2017
Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л.І.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЧИННИКІВ ТА ДЖЕРЕЛ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В. О. Андрієнко, Сумський національний аграрний університет

У статті розглянуто елементи чинників, що впливають на функціонування аграрного виробництва. Досліджено за допомогою системного підходу окремі групи і види загроз у аграрному бізнесі. Систематизовано фактори, що впливають на економічну безпеку у процесі діяльності аграрних підприємств.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, класифікація загроз, ризик, аграрний бізнес

Постановка проблеми. Аграрні підприємства змушені функціонувати в умовах непередбачуваності та невизначеності. Все це обумовлює необхідність формування дієвого механізму стратегічного управління економічною безпекою сільськогосподарських підприємств. Це ставить власника перед проблемою уміння приймати рішення і ефективно управляти бізнесом в складній комерційній ситуації, коли не всі фактори, причини та умови реалізації бізнес-процесів заздалегідь відомі. Крім того, завжди діють фактори, які однозначно визначаються, як ризики та загрози економічній безпеці підприємства. Потрібно знати їх природу, джерела виникнення і рівень небезпеки.

Відсутність наукових досліджень чинників та джерел загроз економічній безпеці аграрних підприємств, недостатнє обґрунтування існування ризиків на різних етапах виробництва, зумовлюють необхідність їх систематизації в діяльності аграрних підприємств. Особливої актуальності набуває дослідження факторів економічної безпеки та формування категорій загроз, що призводять до дестабілізації аграрного виробництва. Тому надзвичайно актуально дослідити змістовні аспекти і механізм формування загроз економічній

безпеці підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Слід зазначити, що науковці значну увагу приділяють поділу та класифікації загроз. Однак, недоліком даних підходів є неврахування ознак, що характеризують всі форми прояву загроз. Подолання цієї проблеми можливе лише у випадку розробки багатокритеріальної класифікації.

Аналізу загроз та ризиків економічній безпеці підприємств присвячено ряд праць А. Сухокурова, В. Іванова, А. Козаченко, І.Козлюк, А. Ляшенко, Н. Реверчука, В. Пономарьова та ін. в своїх публікаціях вони визначили та проаналізували систему чинників економічно безпечного розвитку підприємства в загальному вигляді. Серед наукових публікацій, присвячених дослідженню економічної безпеки цілому та її загроз зокрема, виокремимо працю Бланка І. А., Ареф'євої О. В., Кузенко Т. Б., Васильціва Т. Г., Донець Л. І., Ващенко Н. В. Переважна більшість науковців розглядає явище економічної безпеки крізь призму загроз, що чинять найістотніший на неї вплив. Визначати та класифікувати загрози економічній безпеці зазвичай розпочинають за її рівнями – міжнародним, національним, регіональним тощо.

Недостатньо вивченими є інструментарій

діагностики стану аграрного підприємства, який дозволяв би з достатньою повнотою досліджувати комплекс чинників, що загрожують економічній безпеці в аграрному бізнесі.

Мета статті. В роботах багатьох авторів, що досліджують питання економічної безпеки, наведено класифікацію економічних загроз. В даному дослідженні ми спробували узагальнити та представити найбільш значущі, на наш погляд, загрози економічній безпеці аграрних підприємств шляхом їх уточнення, систематизації та класифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрна галузь української економіки є надійним фундаментом забезпечення продовольчої безпеки держави, базисом розширення її експортного потенціалу, джерелом задоволення внутрішнього попиту на сільськогосподарську продукцію та продукти харчування.

Кожне аграрне підприємство у своїй діяльності розвиває кілька галузей, які знаходяться у певному співвідношенні, оскільки від рівня ефективності їх функціонування залежить загальний економічний стан господарства. Основна функція аграрного підприємства - підвищення доходності підприємства, створення необхідних умов для подальшого успішного розвитку, забезпечення найповнішого використання матеріальних ресурсів і робочої сили, пом'якшення сезонності виробництва.

При цьому умови функціонування аграрних підприємств у ринковому середовищі стають більш жорсткими за рахунок розширення кола ймовірних загроз і небезпек, що підвищують рівень ризиковості провадження підприємницької діяльності, зростання невизначеності, посилення конкуренції. Особливо гостро дана ситуація відображається на вітчизняних виробниках сільськогосподарської продукції, які в процесі функціонування стикаються з рядом проблем, пов'язаних із особливостями їх діяльності. Тому, в умовах нестабільності політичного та економічного середовища функція безпеки є невід'ємною складовою забезпечення життєздатності кожного суб'єкта господарювання, зокрема в аграрній сфері економіки. Саме економічна безпека здатна забезпечити підприємству ефективне функціонування, економічну стабільність, розвиток та підвищення рівня його конкурентоспроможності.

Сільськогосподарське виробництво - це процес взаємодії людини і природи, в ході якого вона з допомогою промислових засобів виробництва, використовуючи тіла, речовини і сили природи, здійснює виробництво сільськогосподарської продукції. Природа у сільському господарстві є основною продуктивною силою. У сільськогосподарському, на відміну від інших галузей народного господарства, використовуються не лише промислові, але й природні засоби виробництва.

З урахуванням цих галузевих особливостей

аграрного бізнесу доцільно визначити основні чинники та джерела загроз, які необхідно врахувати при плануванні ефективної діяльності:

1) результати аграрного виробництва значною мірою залежать від

природно-кліматичних умов, які є нестабільними;

2) виробничі процеси у сільському господарстві характеризуються значним рівнем ризикованістю втрати врожаю;

3) аграрний бізнес поєднує вплив економічних і біологічних законів відтворення, в результаті чого є різна тривалість виробничих циклів;

4) аграрному виробництву притаманна сезонність, яка сприяє нерівномірності використання ресурсів, отримання продукції лише у певні проміжки часу, неритмічності збуту і надходження виручки від реалізації;

5) певна частина виготовленої продукції підприємством споживається в якості засобів виробництва, що указує на специфіку операційних циклів аграрного бізнесу;

6) сільськогосподарське виробництво вимагає моніторингу факторів загроз зовнішнього середовища: політичних, економічних, соціальних, юридичних;

7) основним засобом виробництва у сільському господарстві є земля, від якості та родючості якої значним чином залежить результативність діяльності аграрного підприємства [4].

Різноманіття процесів, які виникають під час господарської діяльності аграрного підприємства, визначає широкий спектр загроз, що впливають на ефективність його функціонування.

Під загрозами економічній безпеці розуміють дію дестабілізуючих як природних факторів, так і суб'єктивних факторів, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та порушенням законів і норм, що може спричинити потенційні або реальні втрати для організації.

При формуванні економічної безпеки аграрних підприємств необхідно враховувати специфічні галузеві особливості аграрного підприємства, щоб виявити і чітко окреслити основні загрози та побудувати їх системну класифікацію, доцільно надати максимально розгорнуту їх характеристику з метою визначення заходів для протидії.

Середовище функціонування підприємств представлене двома рівнями – внутрішнім та зовнішнім. Зовнішнє середовище робить опосередкований вплив на перетворення ресурсів в процесі виробництва в умовах внутрішнього середовища. Внутрішнє середовище є поєднанням ресурсів в процесі виробництва за допомогою функції управління, основними з яких є організація та планування. Чинники загроз економічній безпеці по відношенню до середовища їх виникнення діляться на зовнішні та внутрішні. Головним завданням забезпечення економічної безпеки підприємства є запобігання чи послаблення негатив-

ного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, тобто протистояти загрозам [5].

Отже, пропонується виділяти наступні кла-

сифікаційні ознаки загроз економічній безпеці аграрних підприємств із врахуванням галузевих особливостей (таблиця 1).

Таблиця 1.

Класифікація загроз економічній безпеці аграрних підприємств із врахуванням галузевих особливостей

Класифікаційна ознака	Потенційні джерела, що спричинюють небезпеку	Стадії виробничого процесу, на якому може виникнути небезпека	Найменування загрози	Типові загрози економічній безпеці аграрних підприємств
Джерело виникнення	Природно-кліматичні умови	Виробнича діяльність	Об'єктивні	Стихійні лиха
	Фірми-конкуренти; представники органів влади;	Виробнича діяльність; збут готової продукції		Стан фінансової кон'юнктури
	Органи нагляду та контролю	Забезпечення виробничого процесу засобами виробництва		Наукові відкриття
	Кримінальні структури	На всіх стадіях	Суб'єктивні	Форс-мажорні обставини
	Керівники підприємств	На всіх стадіях		Аварії, катастрофи і теракти;
	Менеджери середньої ланки	Виробнича діяльність; збут готової продукції		Підроблення продукції; знищення та пошкодження майна; істотні порушення договірних відносин
	Персонал підприємства	На всіх стадіях		Привласнення і розтрачання майна
Сфера дії	Керівники підприємств; менеджери середньої ланки	Забезпечення виробничого процесу засобами виробництва	Виробничі	Нестача ресурсів, техніки; знос матеріально-технічної бази; порушення технологічного процесу
	Органи влади	Забезпечення виробничого процесу засобами виробництва	Галузеві	Низький рівень інвестиційної привабливості
	Фірми-конкуренти	Збут готової продукції		Посилення конкуренції
	Органи влади	На всіх стадіях	Політичні	Недосконале державне управління
	Органи влади	Збут готової продукції		Зростання податкового навантаження
	Керівники підприємств; менеджери середньої ланки	На всіх стадіях	Економічні	Неефективний менеджмент
	Органи влади	Збут готової продукції		Примушування виробників продавати продукцію визначеним споживачам
	Органи влади	Збут готової продукції		Обмеження експорту виробленої продукції
		Забезпечення виробничого процесу засобами виробництва		Дискримінація з боку фірм-монополістів
	Природно-кліматичні умови	Виробнича діяльність	Екологічні	Небезпека від довкілля
	Органи влади	На всіх стадіях	Правові	Нестабільність чинного законодавства
	Персонал підприємства	На всіх стадіях	Психологічно-інформаційні	Економічне шпигунство; розголошення або неправомірне використання інформації; соціальні конфлікти персоналу;
	Конкуренти	Збут продукції		Привласнення товарних знаків підприємства
За походженням	Керівники підприємств; менеджери середньої ланки	На всіх стадіях	Внутрішні	Недостатня кваліфікація працівників; непрофесійна діяльність персоналу
	Керівники підприємств; менеджери середньої ланки	Виробнича діяльність		Використання неефективних технологій; використання затратних матеріалів, обладнання;
	Керівники підприємств; менеджери середньої ланки	На всіх стадіях		Відсутність планування діяльності та належного контролю за проведенням операцій на всіх стадіях виробництва;
	Органи влади	Забезпечення	Зовнішні	Зміни валютних курсів

Класифікаційна ознака	Потенційні джерела, що спричинюють небезпеку	Стадії виробничого процесу, на якому може виникнути небезпека	Найменування загрози	Типові загрози економічній безпеці аграрних підприємств
		виробничого процесу засобами виробництва; збут продукції		
	Органи влади	На всіх стадіях		Політична ситуація в країні
	Органи влади	На всіх стадіях		Негативні наслідки реформування економіки
	Фірми-конкуренти	Збут продукції		Заволодіння ринками збуту конкурентами
	Кримінальні структури	На всіх стадіях		Протиправна діяльність організованих злочинних формувань

Від джерела виникнення загрози економічній безпеці ділять на об'єктивні, що виникають без участі підприємства або його службовців, незалежні від ухвалення рішень, дій менеджера (це стан фінансової кон'юнктури, наукові відкриття, форс-мажорні обставини); суб'єктивні, які породжені навмисними або ненавмисними діями людей, різних органів й організацій.

Джерелами таких загроз можуть бути: кримінальні структури; органи контролю та нагляду; фірми-розвідники; конкуренти; корумповані представники органів влади, правоохоронних органів, контролюючих органів, засобів масової інформації; стихійні лиха, аварії й катастрофи; керівники підприємства; менеджери середньої ланки; працівники фірми; працівники служби безпеки.

За сферою дії загрози можна поділити на виробничі (нестача ресурсів, техніки на сільськогосподарському підприємстві, знос матеріально-технічної бази, порушення технологічного процесу); галузеві (низький рівень інвестиційної привабливості галузі, посилення конкуренції), політичні (недостаток державного управління, зростання податкового навантаження), фінансові та економічні (нестабільність фінансово-кредитних відносин, несприятлива кон'юнктура ринку, неефективний менеджмент, правова невизначеність економічних відносин; обмеження з боку держави можливостей економічного зростання; корупція; примушування виробників продавати продукцію визначеним споживачам; примушування покупців придбавати товари і послуги у визначених виробників і продавців; заборона реалізувати товар з одного регіону в інший або за кордон; надання окремим фірмам переваг у конкуренції з іншими підприємствами; обмеження доступу на ринок за допомогою монопольної змови фірми-конкурента з іншими фірмами-монополістами; дискримінація з боку фірм-монополістів у наданні послуг, продажу монопольних товарів, а також щодо цін на послуги і товари; шахрайство з боку фірм-конкурентів; привласнення і розтрачання майна; підроблення продукції, істотні порушення договірних відносин партнерами); екологічні (небезпека від довкілля та людини); правові (нестабільність чинного законодавства); фізичні (крадіжки, вимагання, грабїж, розбій; виведення із ладу облад-

нання, знищення та пошкодження майна, стихійні лиха, аварії, катастрофи й теракти); психологічно-інформаційні (економічне шпигунство; розголошення або неправомірне використання інформації; дискредитація на ринку; соціальні конфлікти навколо або всередині організації, привласнення товарних знаків фірми конкурентом).

За своїм походженням загрози, варто поділити на зовнішні (обумовлені впливом зовнішнього середовища) та внутрішні (зумовлені недосконалістю функціонування підприємства).

Внутрішні загрози діяльності аграрних підприємств (ті, які пов'язані з господарською діяльністю підприємства) обумовлюються: недостатньою кваліфікацією працівників, недобросовісною, злочинною їх поведінкою; непрофесійною їх діяльністю; шахрайством з фінансовими ресурсами та майном; крадіжками майна та коштів; фальсифікацією документів; «відкатами» при проведенні операцій; незаконним внесенням змін в бухгалтерський облік; створенням конфліктних ситуацій в колективах; використанням недосконалих, неефективних технологій виробництва або інформаційного забезпечення; використання високо затратних матеріалів, обладнання, програмного забезпечення; недосконалістю або відсутністю взагалі методик, які б регулювали дії структурних підрозділів підприємства при проведенні певних операцій та забезпечували контроль за проведенням операцій на всіх стадіях; низький рівень кадрового, організаційно-правового, інформаційно-аналітичного забезпечення управління потенційними ризиками як у контексті внутрішніх, так і зовнішніх загроз [7].

Тобто, за всіх перелічених умов, джерелом внутрішніх загроз є персонал підприємства та особи, що залучені до забезпечення його діяльності, а також технології виробництва чи управління.

Зовнішні загрози діяльності підприємств (ті, що виникають за межами підприємства і не пов'язані з його господарською діяльністю) це: зміни валютних курсів; квотування експорту та імпорту; підвищення митних тарифів та податкових ставок; обмеження інвестиційної діяльності; економічне шпигунство; суспільно-економічні і природні явища і процеси; політична ситуація в країні; негативні наслідки реформування економі-

ки; корупція та загострення кримінальної ситуації; стихійні лиха та техногенні аварії і катастрофи; робота спеціальних служб іноземних держав щодо здобуття інформації про економічні процеси у сфері підприємництва з метою здійснення антиконкурентних заходів; робота служб безпеки суб'єктів підприємницької діяльності як вітчизняних так і зарубіжних, з метою подавлення конкурентів; заволодіння ринками збуту чи майном конкурентів; протиправна діяльність організованих злочинних формувань та окремих осіб з метою заволодіння майном суб'єктів підприємницької діяльності.

За масштабом дії загрози бувають локальні, територіальні, регіональні. Тобто, відбуваються на різних рівнях, а саме: підприємство, галузь, регіон, держава, міжнародні, глобальні.

За природою виникнення загрози можна поділити на природно-кліматичні (виверження вулканів, землетруси, посухи, селеві потоки, снігові лавини, повені, інші стихійні лиха, які завдають величезних матеріальних збитків); технічні (невизначеність державної науково-технологічної політики; відприв наукового потенціалу на межі країни; зниження рівня підготовки висококваліфікованих наукових та інженерно-технічних кадрів; науково-технологічне відставання від розвинених країн); політичні (конфлікти на міжнаціональному та міждержавному рівнях, політичний тероризм, ідеологічні, міжпартійні, та збройні конфлікти, війни); кримінальні (несприятлива криміногенна обстановка, що супроводжується тенденціями зрощування державних і кримінальних структур, отримання кримінальними структурами доступу до конфіденційної інформації, посилення впливу організованої злочинності на життя суспільства); конкурентні, контрагентні.

За частотою дії загрози можуть поділятися на одноразові – виникають один раз, але діють протягом тривалого періоду (зміна законодавства, підвищення конкуренції між виробниками сільськогосподарської продукції); багаторазові, що постійно повторюються (сезонні коливання попиту на сільськогосподарську продукцію, нестабільність роботи переробних підприємств сільськогосподарської продукції).

За рівнем прогнозованості виділяють ті загрози, що можна передбачити та вчасно локалізувати їхні наслідки – прогнозовані. Прогнозування загроз здійснюється на основі результатів моніторингу економічної безпеки підприємства з метою подальшої розробки та впровадження відповідних стратегічних, тактичних і оперативних управлінських заходів. Непрогнозовані загрози не можна попередити і вони не підлягають прямому впливу (наприклад, зростання тіншового сектору, захоплення частки ринку іноземною продукцією). Для мінімізації їх негативного впливу варто використовувати їх страхування.

За тривалістю дії загрози поділяють на дов-

го-, середньо- і короткотермінові. До довготермінових загроз відносяться низька купівельна спроможність, монополізація економіки, втрата ринків збуту, відстала технологія виробництва продукції тощо. Термін наслідків зазначених загроз діє від 3-х до 5-ти років; дія середньотермінових проявляються протягом 1-3 років. До них належать високий рівень інфляції; неефективна кредитна політика; підвищення цін на сировину, техніку, енергоносії, паливо; неефективний фінансовий менеджмент підприємства; низький рівень кваліфікації персоналу тощо. Короткотермінові загрози впливають на діяльність підприємства від одного кварталу до одного року. Прикладами таких загроз є сезонність збуту сільськогосподарської продукції; збільшення цін на паливо; нестача обігових коштів підприємства; простої сільськогосподарської техніки

За характером дії всі деструктивні чинники можна розділити на явні, тобто реально існуючі, видимі, і приховані, ретельно замасковані. Вони можуть виявитися раптово. Тому їхнє запобігання потребує вживання термінових заходів, додаткових зусиль і засобів.

За ступенем небезпеки виробника виділяють незначні загрози, які суттєво не впливають на результати діяльності підприємства; значні загрози, що супроводжується фінансовими втратами; критичні загрози, які приводять підприємство до банкрутства.

За об'єктом посягань джерелами загроз є інформація, активи підприємства, персонал, ділова репутація.

За правомірністю загрози можна класифікувати на законні; протизаконні; невраховувані законом.

За можливістю контролю загрози бувають контрольовані та неконтрольовані. Ця класифікація загроз відображає можливість локалізації менеджментом підприємства їхніх наслідків. На контрольовані загрози можливе здійснення прямого впливу з боку керівництва підприємства з метою зміни рівня впливу загрози. Такий вплив здійснюється за результатом моніторингу економічної безпеки підприємства і виражається в комплексі стратегічних, тактичних і оперативних управлінських заходів та інституційних перетворень. Неконтрольовані загрози не підлягають прямому впливу. Вони відображають загрози загального рівня розвитку ринкових відносин в країні, а тому керівництву підприємства обов'язково слід враховувати їх у своїй діяльності. Прикладами неконтрольованих загроз є: монополізація економіки країни, захоплення частки ринку іноземними компаніями і транснаціональними корпораціями, динамічність зміни законодавства України, високий рівень корупції та ін. [1]

За систематичністю прояву економічні загрози підприємства можна поділити на: систематичні загрози, які один виникнувши, існують зав-

жди і завжди справляють свій вплив на діяльність підприємства. До таких загроз можна віднести динамічність зміни економічного законодавства країн постсоціалістичного простору, підвищення конкуренції між виробниками однорідної продукції і ін. Ці загрози відображають реальні процеси, які відбуваються в ринковій економіці, а також закони розвитку. Несистематичні загрози, які здійснюють свій вплив на діяльність підприємства з визначеним періодом виникнення. До таких загроз можна віднести сезонні коливання попиту на продукцію, загрози стихійних лих, тимчасовий розрив відносин з постачальниками або підприємцями, нестабільність роботи дилерської мережі та ін.[3]

За виникненням на стадіях підприємницької діяльності загрози економічній безпеці доцільно поділити на ті, які відбуваються: на стадії організації підприємства; на стадії розвитку підприємницької діяльності; на стадії спаду підприємства.

За джерелами походження економічні загрози підприємства можна поділити на: природного походження, які обумовлені різноманітними метеорологічними, геологічними, гідрологічними явищами та процесами, природними пожежами, ураженням рослин, тварин, людей хворобами чи шкідниками; антропогенного походження, які є наслідком життєдіяльності людини і можуть бути зумовлені як помилковими, тобто ненавмисними, так і навмисними діями людини; техногенного походження, тобто які є наслідком науково-технічного прогресу людства і можуть проявлятися у вигляді аварій на виробництві, пожеж, неспровокованих вибухів, викидів небезпечних радіобіологічних, хімічних, біологічних речовин, транспортних аварій, руйнування споруд, будівель, інженерних мереж.

За характером впливу на діяльність підприємства: загрози прямого впливу, які безпосередньо впливають на рівень економічної стабільності. До цієї групи слід віднести: відносини з господарськими партнерами (постачальники, споживачі), конкуренцію підприємців та відносини з контактними аудиторіями (державними закладами регулювання підприємницької діяльності, податковими органами, засобами масової інформації, фінансовими органами, інвесторами); загрози опосередкованого впливу, які можуть не здійснювати прямого регулярного впливу на рівень ризику, але сприяють його зміні. До них відносимо: соціально-демографічні, культурні, політичні, науково-технологічні, економічні, юридичні.

За формою прояву економічні загрози підприємства можна поділити на: кількісні загрози (пов'язані з недосягненням або погіршенням показників діяльності підприємства порівняно з встановленими нормативами); якісні загрози (пов'язані з якісними змінами у розвитку підприємства, зокрема банкрутство, корпоративні конфлікти, обвал ринку, заморожування банківських

рахунків).

За сферою прояву економічні загрози підприємства можна поділити на: загрози інвестиційній діяльності; загрози фінансовій безпеці; загрози матеріальному забезпеченню; загрози конструкторсько-технологічному забезпеченню; загрози виробничій діяльності; загрози маркетингово-збутової діяльності; загрози науково-дослідної діяльності.

За ступенем подолання економічні загрози підприємства можна поділити на: відновлювальні, які передбачають можливість усунення негативних наслідків впливу дії загроз; непоправні, результати впливу яких неможливо повністю ліквідувати чи усунути.

Усі загрози взаємопов'язані та, з одного боку, обумовлюють одна одну, а, з іншого – є автономними відносно одна одної.

Загрози економічній безпеці підприємства можна систематизувати багатьма класифікаційними ознаками. Це означає, що до характеристики однієї й тієї ж самої загрози може бути використано до двадцяти і більше підходів.

Аналіз численних ризиків та загроз, напрямків й об'єктів їхнього впливу, можливих наслідків для бізнесу дуже багато. Незважаючи на це, кожне підприємство, виходячи з конкретної ситуації, у якій перебуває господарючий суб'єкт, повинні визначити (спрогнозувати) найбільш значиме (небезпечне) з них і виробити систему заходів для їхнього своєчасного виявлення, запобігання або ослаблення [9].

Виявлення та ідентифікація чинників ризику, небезпек і загроз - одне з найважливіших завдань гарантування економічної безпеки.

Загрози потребують їх попередження чи подолання, і тому визначення їх складу має здійснюватись під час формування системи показників економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Неадекватне та невчасне реагування на зазначені загрози призводить до банкрутства. Тому, керівництво підприємства має створити систему спостереження за ними, обов'язково враховувати у своїй діяльності і намагатися запобігати їх наслідкам [2].

Висновки. Сьогодні аграрний сектор України характеризується масштабністю кризових явищ, йому притаманні висока ризикованість та інвестиційна непривабливість. Загрози та ризики є неодмінним атрибутом діяльності аграрних підприємств.

Передумовою стійкого розвитку сільськогосподарського підприємства є формування ним власної системи економічної безпеки, яка забезпечить стабільне і максимально ефективне функціонування підприємства сьогодні та високий потенціал розвитку в майбутньому.

Дослідження сутності загроз, їх відмінностей та спільних рис, запропонована класифікація загроз та їх докладна характеристика дозволяють

сформувати базу для діагностування негативних впливів у аграрному бізнесі від етапу виникнення до подолання. Система відстеження та оцінки характерних ознак загроз, їх динаміки та складу, є необхідним завданням керівництва: безперерв-

ний процес визначення ранніх ознак загроз дозволяє вчасно реагувати на негативні тенденції, запобігаючи поширенню їх впливу на діяльність підприємства або, за відсутності можливості запобігання, «пом'якшуючи» їх негативну дію.

Список використаної літератури:

1. Васильців Т. Г. Чинники та джерела загроз економічній безпеці підприємства / Т. Г. Васильців, М. Б. Пасічник // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.10. – С.128–135.
2. Дубецька С. П. Економічна безпека підприємств України / С.П. Дубецька // Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України: зб. матеріалів наук.-практ. конф., Київ, 16-17 травня 2001 р. – К.: Вид-во Європейського ун-ту фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу, 2003. – С. 146–172
3. Єлістратова Ю. О. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств та її складові на макро- та макрорівнях/Ю. О. Єлістратова//Іноваційна -економіка. – 2009. - № 3. – с. 81-85
4. Мазур Н. А. Класифікація ризиків аграрного підприємства для цілей бухгалтерського обліку/ Глобальні та національні проблеми економіки/ Науковий вісник Миколаївського НУ ім. В. О. Сухомлинського. – 2014. – вип. 2. – с. 1264-1268
5. Навроцький С. Систематизація ризиків сільськогосподарських підприємств/ Економіка. – 2008. – вип. 105/2008. – с. 17-21
6. Пашнюк Л. Загрози економічній безпеці підприємства та засоби їх нейтралізації / Економіка. – 2013. – вип. 10(151). - с. 93-96
7. Рудніченко Н. Є. Загроза, ризик, небезпека: сутність та взаємозв'язок із системою економічної безпеки/ Економіка. Менеджмент. Підприємництво. № 25 (I)/ 2013. – с. 188-195
8. Рябенко Г. М. Загрози та шляхи змінення економічної безпеки аграрних підприємств України/ Глобальні та національні проблеми економіки/ Науковий вісник Миколаївського НУ ім. В. О. Сухомлинського. – 2016. – вип. 13. – с. 360-363
9. Рябікова Г. В. Основні загрози і ризики економічно безпечному розвитку підприємств харчової промисловості та їх класифікація/Теоритичні та прикладні питання економіки. Випуск 21.

Андриенко В. А. Систематизація факторів і джерел загроз економічній безпеці діяльності аграрних підприємств

В статье рассмотрены элементы факторов, влияющих на функционирование аграрного производства. Исследованы с помощью системного подхода отдельные группы и виды угроз в аграрном бизнесе. Систематизированы факторы, влияющие на экономическую безопасность в процессе деятельности аграрных предприятий.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, классификация угроз, риск, аграрный бизнес

Andrienko V. O. Systematization Of Factors And Sources Of Threats To Economic Security Activities Of Agricultural Enterprises

The article describes the elements of the factors influencing the functioning of the agrarian production. Investigated using a systematic approach specific groups and types of threats in the agricultural business. Systematized the factors influencing economic safety of activity of agricultural enterprises.

Keywords: enterprise economic security, classification of threats, risk, agricultural business

Дата надходження до редакції: 12.02.2017

Рецензент: д.е.н., професор Славкова О.П.